ЗАКОНОДАВЧІ НОВАЦІЇ

Захист персональних даних

Кількість різних баз даних, що містять інформацію персонального характеру, останніми роками збільшується в геометричній прогресії. Відомості про громадян збираються і акумулюються як державними, так і комерційними структурами, а отже, питання збору, обробки, зберігання і передачі персональних даних вимагають сьогодні дотримання відповідних загальновизнаних світових стандартів у галузі прав і свобод людини.

Врегулювати правовідносини у сфері захисту персональної інформації в Україні покликаний чинний з 1 січня 2011 року Закон «Про захист персональних даних». Документ передбачає обов'язкову згоду суб'єкта персональних даних (як правило, це працівник на підприємстві, персональні дані якого містяться в картотеках підприємства, в обліковій картці, в обліковій звітності тощо) на використання таких даних. Відсутність такої згоди може трактуватися перевіряльниками як незаконні обробка, збирання, зберігання, використання, знищення інформації про особу.

Закон встановлює обов'язок власника баз персональних даних (БПД) здійснити їхню державну реєстрацію. Органом виконавчої влади, на який законом покладено завдання контролю за додержанням вимог законодавства про захист персональних даних, є Державна служба України з питань захисту персональних даних (ДСЗПД).

Втім, доводиться констатувати, що особливих зрушень у цьому питанні за останній рік не відбулося, оскільки закон не встановлював відповідальності за порушення його вимог. До 1 січня 2012 року факт подачі власником бази персональних даних заяви про її реєстрацію до ДСЗПД ще не вважатиметься ухиленням від державної реєстрації БПД. Щоправда, незважаючи на те, що до нового року залишилися буквально лічені дні, багато компаній навіть не розпочинали впровадження заходів захисту персональних даних.

Тема актуалізувалася в очікуванні введення з 1 січня 2012 року адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення у сфері захисту персональних даних. Нагадаємо: за ухилення від державної реєстрації бази персональних даних передбачений штраф у розмірі від 5 100 до 17 000 гривень.

За неповідомлення або несвоєчасне повідомлення суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням відомостей про нього до бази персональних даних, мету збору цих даних та осіб, яким вони передаються, накладається штраф на громадян від 3 400 грн. до 5 100 грн. і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від 5 100 грн. до 6 800 грн.

Притягнення до кримінальної відповідальності можливе в разі незаконного збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконної зміни такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями закону. Покарання призначатиметься у вигляді штрафу (від 500 до 1000 мінімумів доходів громадян), виправних робіт, арешту, обмеження волі.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАКТИКИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ

З метою поширення позитивного досвіду у сфері захисту персональних даних Міжнародна торгова палата в Україні провела круглий стіл, присвячений практичним аспектам застосування законодавства в цій сфері. Участь у круглому столі взяли також представники Міністерства юстиції України.

На думку президента Міжнародної торгової палати в Україні Володимира Щелкунова, для ефективного впровадження закону в життя потрібно враховувати ментальні особливості нашого суспільства, що наочно продемонструвала кількість питань до представників Міністерства юстиції, ДСЗПД та консультантів ІТ-компаній. Під час заходу відбулася дискусія, яка довела необхідність додаткових роз'яснень положень закону як для бізнесу, так і для професійних юристів.

Перше і найголовніше питання – це критерії визначення баз, які необхідно реєструвати. Експерти наголосили на необхідності реєстрації персональних даних фізичних осіб. Водночас до таких даних можна віднести будь-яку інформацію, що дозволяє ідентифікувати особу, в тому числі номер телефону чи адресу електронної пошти.

Зокрема закон визначає, що БПД – це іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних. Таким чином, наприклад, клієнтська база даних підприємства, яка може бути представлена колекцією візитних карток з ПІБ та реквізитами посадових осіб, як і будь– який інший масив інформації про посадових осіб (адресна книга в електронній поштовій скриньці або мобільному телефоні), також формально є БПД у формі картотеки. Якщо приймати це твердження, то клієнтська база також потребує державної реєстрації. Відсутність у законі роз'яснення, що саме є картотекою, може спричинити неадекватне застосування цієї норми.

Набуття чинності новими правилами актуалізує й питання розширення внутрішньої документації підприємств: це стосується і додаткових угод до трудового договору, і положень щодо створення підрозділів, які є відповідальними за створення, зберігання та іншу діяльність, що стосується баз персональних даних. Тобто підприємство має задокументувати правила обробки персональних даних та призначити відповідальну за це особу.

Закон також встановлює обов'язкове отримання документованої згоди суб'єкта персональних даних на їхню обробку, зміну, передачу третім особам і навіть знищення. Незважаючи на те, що в деяких власників баз даних можуть виникнути труднощі, пов'язані з необхідністю отримання таких погоджень від кожного суб'єкта і щодо кожної операції, зважений підхід до виконання внутрішньої документації підприємства – створення типових угод і положень – може забезпечити адекватне вирішення спорів у разі їх виникнення.

Законом також встановлено, що мета обробки персональних даних повинна бути сформульована в статутних документах власника бази (ч. 1 ст. 6 закону). Існує висока ймовірність, що у зв'язку з цим до статутів багатьох компаній потрібно буде вносити зміни. Адже, погодивши та задокументувавши всі можливі нюанси роботи з базами персональних даних, і власник підприємства, і кожен співробітник отримують гарантії дотримання своїх прав.

Проте в законі є низка норм, які буде досить важко виконати. Зокрема, ч. 2 ст. 12 містить положення про те, що суб'єкт упродовж 10 днів з дня включення його персональних даних до БПД має бути повідомленим про свої права, визначені законом, мету збору даних та осіб, яким передаються його персональні дані, виключно в письмовій формі. Коментуючи цю проблему, керівник відділу директмаркетингу Talan Communications, директор з продажу Ірина Корнейко наголошує: маркетингові компанії часто проводять рекламні акції, під час яких громадяни підтверджують свою участь у них шляхом відправлення смс-повідомлень, заповнення різних анкет або реєструючись через мережу Інтернет. Максимальний строк проведення таких акцій складає три місяці, а часто й менше. Отже, за цей період формується база персональних даних, і виникає питання, яким чином її «легалізувати». Якщо власник бази даних отримав документальні підтвердження всіх згод, надані йому суб'єктами, то виникає питання, як він зможе зберігати і яким чином повідомити потім усіх учасників акції про знищення їхніх персональних даних після її закінчення. Питання ускладнюється тим, що даних, отримуваних під час подібних акцій, зазвичай десятки, а інколи й сотні тисяч. Відповідно, маркетингові компанії мають шукати способи публічно вказувати в правилах участі в рекламних акціях про право організаторів надалі використовувати персональні дані учасників.

Коментуючи цю проблему, заступник голови Державної служби України з питань захисту персональних даних Володимир Козак наголосив: згідно з законом обробка персональних даних може здійснюватися тільки з метою, що була сформульована при отриманні у суб'єкта персональних даних згоди на її обробку. В разі зміни мети обробки даних (ч 2. ст. 6 закону) здійснюється повторне звернення за отриманням згоди на використання персональних даних. Щоб уникнути необхідності направляти повторні запити суб'єкту для отримання згоди, компанії, діяльність яких визначена статутом та іншими документами на законних підставах, можуть використовувати форму запиту, в якій мета обробки даних буде вказана як безпосередній та постійний напрямок діяльності компанії. В даному випадку використання персональних даних відбувається в маркетингових цілях.

Значна увага під час круглого столу була приділена й питанням транскордонної передачі персональних даних, що їх окреслила радник юридичної фірми «Саєнко Харенко» Світлана Хеда. Проблема, за її словами, зокрема стосується представництв іноземних компаній в Україні. Материнська компанія отримує БПД своїх співробітників у дочірніх підприємствах, проте порядок здійснення їх передачі, використання та знищення в разі звільнення співробітника в законі не прописаний.

Тут також важливою є наявність відповідної внутрішньої документації на підприємстві, проте у випадку виникнення спору між громадянином України та іноземним підприємством керуватися доведеться лише ст. 29. ч. 3, яка передбачає, що передача персональних даних іноземним суб'єктам відносин здійснюється лише за умов забезпечення належного захисту персональних даних, за наявності відповідного дозволу та у випадках, встановлених законом або міжнародним договором, підписаним Україною.

Це положення, очевидно, потребує уточнення. Адже не зовсім зрозуміло, хто саме має надати дозвіл у даному випадку – особа чи ДСЗПД? Яким саме має бути цей дозвіл? Які вимоги та порядок реєстрації БПД нерезидентами в Україні? Для уточнення даних пунктів необхідна низка підзаконних актів, які б тлумачили певні положення закону.

Тема, яку жваво обговорювали на круглому столі за всіма фаховими напрямами, – скарги суб'єктів персональних даних у відповідні компетентні органи або майбутні судові позови в сфері захисту персональних даних. На сьогодні відсутня така судова практика. На підставі скарги ДСЗПД проводитиме перевірку володільців та (або) розпорядників БПД щодо дотримання ними вимог законодавства у сфері захисту персональних даних, у результаті якої буде надано припис на усунення порушень. У разі невиконання припису ДСЗПД складає адміністративний протокол, який потім передається до суду і вже в судовому порядку приймається рішення про накладення адміністративного стягнення, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення, на підставі якого володілець БПД сплачує штраф.

Аналізуючи відповідальність за порушення в сфері захисту персональних даних, варто зауважити, що вона досить сувора, і це при тому, що закон сьогодні має неоднозначні норми, не доопрацьований та потребує прийняття ще багатьох підзаконних нормативно– правових актів, які б деталізували й конкретизували його застосування. Тому юристи не радять недооцінювати можливі наслідки прийнятого закону: сумлінним підприємцям варто зареєструвати всі бази даних в ДСЗПД; дотримуватися порядку обробки персональних даних, в тому числі отримання згоди суб'єкта на обробку його персональних даних.

У бізнес– колах поширена думка про те, що введення в дію даного закону принесе підприємцям лише додаткову звітність, а реєстрація БПД може стати способом збирання інформації контролюючими органами та певним інструментом застосування адміністративних санкцій до всіх суб'єктів, що мають персональні дані. Адже немає ніякої таємниці в тому, що найбільшою БПД абсолютно всіх фізичних осіб у країні володіє держава в особі податкової служби, Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування, ДАІ, жеків, пошти, медичних установ та інших структур. Можливо, показовим прикладом була б публічна заява даних структур про те, що вони зареєстрували свої БПД і гарантують громадянам України забезпечення захисту персональних даних.

Незважаючи на певні проблеми, які в перспективі, маємо надію, будуть вирішені, Закон України «Про захист персональних даних» є безсумнівним наближенням вітчизняних норм до стандартів ЄС. Проте адекватно оцінити його ефективність ми зможемо тільки після розробки та упровадження нормативних документів, що встановлюватимуть чіткий механізм виконання закону.

Наталія ІВАНОВА

КОМПЕТЕНТНО

ПРИВІД ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЧИ ЗАХИСТ ?

Оксана ПРОДАН,
голова ГО «всеукраїнське об'єднання малого та середнього бізнесу «Фортеця»:

– Закон о защите персональных данных реально не выполняет своих задач, определенных в названии. Он не защищает персональные данные, при этом создает новое поле для проверок, новый контролирующий орган и новые штрафные санкции.

Сегодня первыми, кто попадает под обязательную регистрацию баз персональных данных, являются работодатели, которые подают свои базы как минимум в два госоргана в полном объеме – ежемесячный отчет в Пенсионный фонд по всем, кому выплачены доходы, и ежеквартальный отчет в налоговую по всем, кому выплачены доходы. Зачем сообщать власти о том, что она и так знает?

Кроме работодателей, бизнес должен регистрировать базы своих собственников, которые тоже есть в реестре, то есть у государства. Исходя из норм закона и толкований его спецорганом свои реестры должны также регистрировать и тюрьмы – у них самая конфиденциальная информация о физлицах.

Поскольку сегодня этот закон дает государству только новые возможности для взимания штрафов, а этого не должно быть достаточно, то возможно продолжение такой защиты и введение обязанности подавать не только информацию о базе данных, но и саму базу. И тогда будет открыто членство в общественных организациях, они перестанут быть «буфером», как сегодня, между властью и гражданами.

ПЕРСОНАЛЬНІ ДАНІ: ЧИ ВСЕ ТАК КРИТИЧНО?

Гліб НОРОВ,
юрист:

– 1 січня 2012 року набувають сили зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, якими передбачається відповідальність за недотримання діючого з 1 січня 2011 року Закону України «Про захист персональних даних». Зокрема, за ухилення від державної реєстрації баз персональних даних передбачене накладення штрафу на громадян від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Отже, що таке персональні дані та що необхідно вчинити, щоб не нести дану відповідальність?

Персональні дані – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Законодавство не містить чіткого переліку відомостей, які відносяться до персональних даних, тому окрім «традиційних» відомостей (вік, дата і місце народження, місце проживання, ідентифікаційний номер, соціальний статус, пільги відповідно до закону) до персональних даних можна віднести навіть графічне зображення особи, її телефонний номер або електронну адресу.

База персональних даних – іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних. Виходячи з суті закону використання персональних даних покладає обов'язок реєстрації бази даних на володільця бази даних (фізичну або юридичну особу, якій законом або за згодою суб'єкта персональних даних надано право на обробку цих даних, яка затверджує мету обробки персональних даних у цій базі даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки). База персональних даних підлягає державній реєстрації шляхом внесення відповідного запису Державною службою України з питань захисту персональних даних (ДСЗПД) до Державного реєстру баз персональних даних. Реєстрація баз персональних даних здійснюється за заявочним принципом шляхом повідомлення.

Як бачимо, досить абстрактне законодавче визначення самого поняття «персональні дані», а також наявність прогалин у законодавстві призводить до неоднозначного трактування. Наприклад, відповідно до статті 188-39 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлена відповідальність за ухилення від державної реєстрації баз персональних даних. Втім, ані Законом України «Про захист персональних даних», ані підзаконними актами не встановлено моменту часу, з якого виникає обов'язок реєстрації баз персональних даних. Тому виникає природне питання: а чи може наставати відповідальність за ухилення від реєстрації, якщо законом не встановлені строки такої реєстрації?

Окрім цього, не існує порядку проведення перевірок дотримання законодавства у сфері захисту персональних даних, а тому процедура виявлення й фіксації відповідних порушень законодавчо не регламентована. Існує навіть думка, що реєстрація бази персональних даних може бути підставою для перевірки, під час якої вже точно «щось знайдуть», застосувавши штрафи. Нещодавно Інтернетом були поширені шаблони заповнення заяви про реєстрацію бази персональних даних. Рекомендуємо звернути увагу на перелік категорій персональних даних, що обробляються, та вказувати там лише ті категорії, які реально використовуються.

Отже, впада «порадувала» нас черговими нововведеннями, залякала штрафами в тисячі гривень, не встановивши ані чітких підстав, ані порядку перевірки та притягнення до відповідальності. Однозначної відповіді на питання, чи обов'язково за таких умов реєструвати базу персональних даних та які це матиме наслідки, немає.

Єдина порада, яку можемо впевнено дати, – виконувати вимоги законодавства, а саме реєструвати бази персональних даних, обираючи менший ризик!

КОНТРОЛЬ

«На границе тучи ходят хмуро…»

З 15 грудня запрацював попередній документальний контроль у пунктах пропуску через митний кордон України. Віднині функції попередньої документальної перевірки на кордоні делеговані митникам.

Передусім наголосимо, що дана практика вже давно застосовується в державах Європейського Союзу, а віднедавна – і в більшості країн СНД, зокрема в Російській Федерації. Запровадження попереднього документального контролю насамперед означатиме одноразове здійснення державного контролю. «Здійснення фітосанітарного, екологічного та інших видів контролю зосереджуватиметься на внутрішніх митницях, – розповідає голова Державної митної служби України Ігор Калетник. – Для суб'єктів зовнішньо-економічної діяльності це передусім означатиме виграш у часі – вони не втрачатимуть його, простоюючи на кордонах. Також нині наше відомство активно працює над максимальною автоматизацією процесів контролю».

Нагадаємо: міжнародні перевізники також давно і з нетерпінням очікували такого «прориву». Однак дехто з них навіть тепер до кінця не вірить, що ухвалений ще в лютому (!!!) закон працюватиме стовідсотково. І не міститиме якихось підводних течій...

Після парламентського та президентського «благословення» над законом, що змушує контролюючі органи піти з кордону, тривалий час працювали українські урядовці. Мета – напрацювати чіткий перелік товарів, які все ж таки не оминатимуть контролю в пунктах пропуску. Лише до два місяці тому світ побачила низка постанов Кабінету Міністрів. Саме ці документи нині мають стати, так би мовити, дорожньою картою для тих служб, що на кордоні залишатимуться й надалі.

За словами начальника юридичного супроводження Конвенції МДП АсМАП України Віталія Німченка, нині досить чітко визначено перелік товарів, які будуть підлягати державним видам контролю, в тому числі і попередньому документальному контролю. «Тут чітко вказано по класифікації які товари, яким видам контролю підлягають або в пунктах пропуску, або на внутрішніх митницях. Цей перелік дуже зручний, бо там разом із загальним переліком товарів ми бачимо всі контролюючі заходи, які проводитимуть контролюючі органи», – ділиться враженнями Віталій Німченко.

З іншого боку, саме це й насторожує українських перевізників. Як би не сталося, що специфічні вантажі – худоба, птиця, окремі види продовольства – не застрягали в пунктах пропуску ще довше, ніж сьогодні. В очікуванні ветеринарних чи фітосанітарних експертів, котрі тепер перебуватимуть значно далі.

В АсМАП роз'яснюють, що функцію попереднього документального контролю митні органи здійснюватимуть на підставі тих даних, що містяться в елекронній системі ДМСУ. «Іншими словами, митник по коду товару визначає, які види контролю проводяться в пункті пропуску, які на митника покладені обов'язки, а які він не може робити. Тоді інспектор змушений буде зв'язатися з відповідними службами, які мають негайно прибути в пункт пропуску і здійснити ці заходи контролю», – пояснює Віталій Німченко.

Наскільки оперативно усе це відбуватиметься, поки що сказати складно. Бо й самі митники визнають: для того щоб нові правила запрацювали в повній мірі, потрібен час. До речі, ще одна пропозиція, яка стосується потенційного недопущення простоїв на кордонах – утворення так званих спеціалізованих прикордонних пунктів, де б збереглися екологи, ветеринари та інші допоміжні служби. За задумом, саме туди муситимуть їздити перевізники зі специфічними вантажами. Втім, і це не панацея, бо такий підхід може призвести до суттєвого подовження маршрутів.

Окремі перевізники намагаються повчитися досвіду в сусідів, які перейшли на нові правила раніше за українців.

«В Росії півтора року пристосовувалися до таких норм, бо там так само залишилися на кордоні тільки митники і прикордонники, – розповідає директор ЗАТ КВК «Рапід» Володимир Гриненко. – Вони довго переходили на нову систему, і ми пропонуємо вивчити їхній досвід. Рада перевізників міста Києва вже ухвалила відповідне рішення, відтак тепер очікуємо на результат».

Зрозуміло, що на практиці реалізувати цю ініціативу непросто. Навряд чи російські митники охоче ділитимуться досвідом з українськими колегами. А тим паче із перевізниками з сусідньої держави. Втім... Як кажуть у тій-таки Росії, «лиха беда начало...». Головне – запустити новий механізм контролю. Інакше успіх не прийде ніколи.

Ярослав ГАЛАТА

ОГОЛОШЕННЯ

ДО УВАГИ ВСІХ КЕРІВНИКІВ, ГОЛОВНИХ БУХГАЛТЕРІВ ТА КЕРІВНИКІВ КАДРОВИХ СЛУЖБ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ!!!!

У зв'язку з нагальною необхідністю до 01.01.2012 року зареєструвати бази персональних даних (БПД) підприємств на підставі Закону України «Про захист персональних даних» та нормативно-правових актів Державної служби України з питань захисту персональних даних, за чисельними запитами щодо роз'яснення порядку виконання вимог Положення про державний реєстр баз персональних даних та порядку його ведення

Інститут післядипломної освіти та бізнесу спільно з Державною службою України з питань захисту персональних даних, уповноваженим професійним виданням «Довідник кадровика» та видавничим домом «Україна Бізнес» проводить семінар на тему:

« ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ БАЗ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ»

27 грудня 2011 року, м. Київ, готель «Турист», великий конференц-зал

Початок семінару об 11-00.

Просимо звернути увагу на те, що з 01.01.2012 року вводиться адміністративна та кримінальна відповідальність за невиконання законодавства у сфері захисту персональних даних.

Про свою участь у семінарі просимо повідомити завчасно за телефоном-факсом **(044) 516-82-03, 516-41-24** та ел. поштою **centr@ukrpost.ua.**

Вартість участі в семінарі для одного учасника складає **690,00** грн. (у т.ч. ПДВ 115.00 грн.). Кошти перераховувати за реквізитами:
Інститут післядипломної освіти та бізнесу, розрахунковий рах. 26006000187216 в ПуАТ СЕБ банк м. Києва, МФО 300175, код ЄДРПОУ 22925744
відповідно до договору про надання інформаційно-методичних послуг.

Реєстрація слухачів відбудеться за копіями платіжних доручень з 10-00 до 11-00 у холі готелю «Турист».

Директор І. Бондар